

стка безробітних також зростає. У цьому випадку глибина бідності ($\alpha = 1$) зменшується не залежно від того як розподілений дефіцит доходів між зайнятими та безробітними. При $\alpha > 1$ зміни в рівні бідності залежать від критичного значення еластичності.

IV. Висновки. Класичний результат з економіки праці говорить про те, що зростання МЗП буде призводити до скорочення рівня зайнятості. Очікуване зростання безробіття (в класичній односекторній моделі ринку праці) багатьох аналітиків приводить до сумнівів щодо доцільності збільшення МЗП або навіть до відмови від самої ідеї МЗП. Заміна рівня безробіття на індекси бідності ФГТ в класичній моделі із односекторним ринком праці та гомогенними трудовими силами виявляється цілком плідною і дає змогу більш глибокого розуміння соціально-економічних наслідків зростання МЗП. Показано, що зростання МЗП може збільшувати рівень бідності, проте, за визначених умов, рівень бідності може також зменшуватись. Вплив зростання МЗП на рівень бідності залежить від чотирьох параметрів: відношення МЗП до межі бідності; еластичності попиту на трудові сили по МЗП; рівня перерозподілу; значення параметру α індексів бідності ФГТ. Суспільно-політичні імплікації цих результатів полягають у тому, що аналітик повинен знати значення цих параметрів для того щоб обгрунтовано оцінити збільшить чи зменшить рівень бідності зростання МЗП. Таким чином, точка зору, згідно із якою вищий рівень МЗП є благом, оскільки збільшує зарплату працюючих та точка зору, згідно із якою зро-

стання МЗП є лихом, оскільки при цьому зростає безробіття, за визначених обставин може бути спростована.

Крім моделі із негативним податком соціально-розподільчого типу, $y^* = g + (1 - \gamma)u$, може бути розглянута модель із негативним податком типу дефіциту доходів, $y^* = y - \gamma(y - u)$. У цьому випадку має місце базове звільнення від оподаткування, u . Податок є негативним поки доходи залишаються меншими рівня базового звільнення, $y < u$. Дві моделі дають однаковий результат, якщо $u = g / \gamma$. При запровадженні МЗП, отримуємо $y^* = w - \gamma(w - u)$ – доход працюючих та $y^* = \gamma u$ – доход безробітних. Наведені вище моделі можуть бути також узагальнені шляхом запровадження гетерогенності трудових сил та багатосекторного ринку праці.

1. Card D. and A. B. Wascher Minimum Wages and Employment//The American Economic Review, Vol.90, #5, 2000, p.1397-1420.

2. Fields G. and R. Kanbur Minimum Wages and Poverty/Cornell University, WP2005-18, 2005.

3. Novikov V.N., Semenov V.V. About the axiomatic description of measures of poverty// Theory of Stochastic Process, vol. 10, №3-4, 2004, p. 102-106.

Connection is examined between growth of minimum wage and level of poverty, measured by indexes of Foster-Greer-Thorbecke. It is rotined that growth of minimum wages can increase the level of poverty, however, at certain circumstances, the level of poverty can also diminish.

Лісогор Л.С.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ З ПОЗИЦІЙ КОНКУРЕНТНОСТІ

У статті розглядаються проблеми, що пов'язані з розвитком регіональних ринків праці в залежності від конкурентного середовища. Обгрунтовується методика оцінки рівня розвитку ринків праці в регіонах України з позиції конкурентності.

Ключові слова: регіональні ринки праці, конкурентне середовище, методика оцінки рівня

розвитку ринків праці, інтегральний індекс розвиненості ринку праці.

I. Вступ. В умовах ринково орієнтованої економіки розвиток ринку праці відзначається наявністю суттєвих інституціональних деформацій економічного середовища, що проявляється через існування достатньо високих бар'єрів (ускладнених умов) входжен-

ня на ринок висококваліфікованої робочої сили (внаслідок деформації галузевої та регіональної структури економіки). Вищезазначені чинники деструктивним чином впливають на розвиток ринку праці, обумовлюючи суттєві відхилення моделі ринково орієнтованої економіки від стандартної моделі її розвитку в умовах конкурентних змін. Саме тому здійснення комплексного аналізу специфіки розвитку регіональних ринків праці у контексті забезпечення їх конкурентності неможливе без виокремлення найвагоміших чинників впливу на ефективність та результативність здійснення цього процесу.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, присвячені аналізу проблем розвитку регіональних ринків праці, зорієнтовані, насамперед, на визначення основних тенденцій, чинників та напрямів їх розвитку в умовах трансформаційних змін. Необхідно відзначити, що аналізу регіональних ринків праці приділялося достатньо уваги як з боку зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Зокрема, Л. Рейнольдс, С. Ластерс, К. Моузер при дослідженні регіональних ринків праці підкреслювали існування тісного зв'язку між місцевим, національним та міжнародним ринками праці, приділяючи значну увагу саме регіональним ринкам праці як первинному елементу цього ланцюга [1, 26]. Серед вітчизняних вчених-економістів, які займалися дослідженням проблем розвитку регіональних ринків праці, необхідно відзначити, насамперед, наукові дослідження Л. Семків та У. Садової, які аналізували розвиток ринків праці у контексті регіонального розвитку, визначали специфіку розвитку регіональних ринків праці, розробляли моделі розвитку цих ринків в умовах трансформаційних змін [2, 35]. Заслужують на увагу дослідження Н. Лукьянченко, С. Калініної стосовно специфіки розвитку регіональних ринків праці [3, 38]. Визначаючи специфіку розвитку регіональних ринків праці, В. Брич відзначає, що "...регіональний ринок праці є динамічною системою, сегментованою і диференційованою..." [4, 22].

II. Постановка завдання. Разом з тим, дослідження проблем розвитку регіональних ринків праці у контексті формування конкурентних відносин дотепер залишаються поза увагою вітчизняної науки. Відповідно, більш

детального дослідження потребують проблеми розвитку конкуренції на регіональних ринках праці, що обумовлює необхідність розробки методичних підходів до оцінки ступеню розвиненості конкурентних відносин на цих ринках. Саме тому дослідження вищезазначених проблем представляється достатньо актуальним з огляду на необхідність розробки системи заходів щодо підвищення рівня конкурентності регіональних ринків праці.

Метою представленої статті є дослідження методичних основ розрахунку інтегрального індексу розвиненості ринку праці як початкового етапу аналізу основних тенденцій розвитку конкурентних відносин у сфері зайнятості. Побудова цього інтегрального індексу, що характеризує розвиненість ринку праці з позицій забезпечення його конкурентності, виступає необхідною передумовою побудови композиційного індикатора розвиненості конкурентного середовища на ринку праці.

III. Результати. Для розрахунку цього індикатора як основа використовувалася методика відбору показників, нормування та визначення вагових коефіцієнтів для розрахунку індексу людського розвитку, запропонована РВПС України НАН України та Державним комітетом статистики України. Відповідно до цієї методики, на концептуальному рівні цілком логічним вважається здійснення системного аналізу проблеми, що передбачає її структурування; визначення питомого внеску кожного з структурних компонентів до кінцевого результату; розрахунок інтегральних регіональних індексів розвитку ринку праці [4, 19-21].

Найбільш прийнятним для побудови інтегрального індикатора розвиненості ринку праці (з позицій забезпечення його конкурентності) є застосування ієрархічної схеми, згідно якій найбільш вагомих індикатор займає найвищий щабель, тоді як до нижчого рівня належать узагальнюючі, менш вагомі індикатори, які характеризують певні аспекти розвитку ринку праці.

Для відбору показників найбільш доцільне застосування методу факторного аналізу, який передбачає знаходження кореляційного зв'язку між окремими аспектами досліджуваного аспекту та дозволяє побудувати узагальнюючі фактори. Зокрема, у якості

бази для побудови цих факторів відбираються групи показників, які систематизуються в залежності від характеру та міри їх впливу на означений чинник.

При цьому необхідно враховувати, що у ряді випадків необхідною складовою процедури кількісної оцінки рівня розвиненості ринку праці (з позицій забезпечення його конкурентності) є попереднє нормування відібраних показників, яке забезпечує порівнянність існуючої інформаційної бази. Найбільш адекватним вважається нормування в залежності від належності показника до групи стимуляторів та дестимуляторів [5, 19]. Високий рейтинг регіону за нормованим показником-дестимулятором свідчить про превалювання позитивних тенденцій у розвитку ринку праці в цьому регіоні, тоді як збереження високого рівня показника-стимулятора діє у протилежному напрямку.

Для розрахунку часткового індексу i_{ij} , який характеризує i -й аспект розвитку ринку праці у j -му регіоні, може бути використана формула:

$$i_{ij} = \sum_{l=1}^n Y_{ijl} \omega_l,$$

де ω_l – ваговий коефіцієнт для окремого показника Y_{ijl} , який характеризує i -й аспект розвитку ринку праці;

Y_{ij} – нормований показник i -го аспекту розвитку ринку праці у j -му регіоні;

n – кількість показників, що характеризують i -й аспект розвитку ринку праці.

Наступним етапом аналізу розвиненості національного ринку праці (з позицій забезпечення його конкурентності) виступає розрахунок інтегрального індексу розвиненості ринку праці I_j , який обраховується на основі узагальнюючих індексів окремих його аспектів, значення вагових коефіцієнтів для кожного з яких обраховуються за аналогічною формулою.

При цьому необхідно відзначити, що за умов застосування факторного аналізу для побудови узагальнюючих індексів доцільним, на нашу думку, є розрахунок ваг за факторними навантаженнями. Знаходження ваг, за умов використання цього методу, застосовується для визначення внеску кожного фактору до загальної дисперсії.

Завершальним етапом дослідження рівня розвиненості ринку праці (з позицій забез-

печення його конкурентності) виступає здійснення системного аналізу проблеми оцінки рівнів розвитку регіональних ринків праці. Загалом, кожний з показників системи, відіграючи важливу самостійну роль, виступає невід'ємною складовою формування узагальнюючого показника.

Необхідною складовою процедури побудови інтегрального індексу розвиненості ринку праці (з позицій забезпечення його конкурентності) є визначення економічного змісту напрямів впливу на ринок праці, визначення відповідних кількісних показників та статистичне відображення їх динаміки. При цьому в якості критеріальних ознак виділення цих аспектів виступають запропоновані МОП напрями політики ринку праці [6, 114], на основі яких було сформовано пріоритетні напрями оцінки розвиненості ринку праці (з позицій забезпечення його конкурентності). Формування інтегрального індексу розвиненості ринку праці відбувається на основі системи показників, які характеризують окремі аспекти його розвитку.

Аналіз забезпечення можливостей працевлаштування на ринку праці може бути здійснений, насамперед, за допомогою оцінки показників рівня економічної активності населення, рівня зайнятості та безробіття, рівня плинності робочої сили та рівня введення новостворених робочих місць. Рівень економічної активності населення регіону, який формує обсяги пропозиції робочої сили на ринку праці, містить компоненти, що різноспрямовано впливають на структуру зайнятості. У даному випадку рівень економічної активності виступає у якості показника-стимулятора. Рівновага економічної системи може бути охарактеризована за допомогою рівня зайнятості, який характеризує ступінь використання економічно активного населення, відображає економічну ситуацію в регіоні, та виступає показником-стимулятором. Показником-дестимулятором у даній системі показників виступає рівень безробіття. Разом з тим, аналіз мобільності робочої сили та її задоволеності умовами праці може бути здійснений за допомогою показника плинності робочої сили. Рівень введення новостворених робочих місць, виступаючи показником-стимулятором, характеризує макроекономічні основи стимулювання попиту на робочу силу.

Стан забезпечення можливості входження до ринку праці може бути охарактеризований за допомогою показників питомої ваги молоді, жінок та тривало безробітних (понад 1 рік) у загальній чисельності безробітних, які трактуються як показники-дестимулятори. Саме частка представників найбільш вразливих на ринку праці груп населення, яка залежить від структури населення та орієнтації молоді на навчання, виступає непрямим індикатором забезпечення державою можливостей входження до ринку праці. Тривалість перебування у стані безробіття значно ускладнює повернення цієї категорії безробітних до повноцінної участі в трудовому процесі. Тому збільшення питомої ваги тривало безробітних (понад 1 рік) дестимулюючим чином впливає на розвиток ринку праці.

Наявність стабільної зайнятості означає захищеність працівників від безпідставного звільнення з роботи, застрахованість їх трудових відносин від довільних рішень, що суперечать нормам законодавства. Цей напрямок розвитку ринку праці може бути охарактеризований за допомогою показників питомої ваги осіб, що знаходяться у стані вимушеної неповної зайнятості, частки втрат робочого часу (з причин перебування в умовах вимушеної неповної зайнятості) у фонді робочого часу, та співвідношення між кількістю працевлаштованих і знятих з обліку безробітних.

Комплексний аналіз кількісної та якісної характеристик зайнятості може бути здійснений за допомогою показника питомої ваги осіб, що знаходяться у стані вимушеної неповної зайнятості, який дестимулюючим чином впливає на ці характеристики. У цьому напрямку діє також показник, який характеризує частку втрат робочого часу (з причин перебування в умовах вимушеної неповної зайнятості) у фонді робочого часу. Наявність стабільної зайнятості може бути охарактеризована також за допомогою показника, який відображає результативність заходів активної політики зайнятості щодо повернення до трудової діяльності безробітних, витіснених з ринку праці. Збільшення цього показника-стимулятора виступає свідченням підвищення ефективності діяльності державної служби зайнятості у напрямку забезпечення вільної та стабільної зайнятості.

Можливості забезпечення рівного права щодо отримання заробітної плати та працевлаштування можуть бути охарактеризовані на основі аналізу показників, що відображають співвідношення між розмірами заробітної плати жінок та чоловіків, працівників сільського господарства та промисловості, підприємств недержавної та державної форми власності, співвідношення між невиключеною та нарахованою заробітною платою, співвідношення між кількістю працевлаштованих та знятих з обліку без працевлаштування безробітних жінок, питомої ваги незайнятого населення, направлено на професійне навчання у рамках активних програм зайнятості.

Характеристиками забезпечення гендерної рівності в отриманні відповідного заробітку та працевлаштування виступають показники співвідношення між розмірами зарплати жінок та чоловіків, та кількістю працевлаштованих і знятих з обліку без працевлаштування безробітних жінок. Ці показники носять стимулюючий характер, оскільки позитивним чином впливають на динаміку розвитку ринку праці. Аналогічним чином діють також показники, що характеризують галузеве співвідношення заробітної плати, та ступінь диференціації зарплат в залежності від інституціональних змін.

Дестимулюючим чином на забезпечення однакового права щодо отримання відповідного заробітку та працевлаштування впливає співвідношення між невиключеною та нарахованою зарплатою, оскільки збільшення цього чинника виступає штучним обмежувачем реалізації цього права.

Збільшення професійної мобільності незайнятого населення, на забезпечення якої зорієнтовано збільшення частки витрат Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, спрямованих на фінансування активних заходів політики зайнятості, сприятиме також забезпеченню однакового права щодо працевлаштування. Це підтверджує доцільність використання показника питомої ваги незайнятого населення, направлено на професійне навчання, у загальній чисельності незайнятого населення як показника-стимулятора.

Не менш важливим напрямом політики ринку праці виступає забезпечення *само-*

стійності на роботі. Значимість цього напрямку може бути проаналізована на основі оцінки ряду показників-стимуляторів, серед яких домінуючою є питома вага осіб з повною вищою освітою у середньообліковій кількості працівників. Рівень освіти зайнятого населення виступає одним з найважливіших елементів забезпечення сталого розвитку людського потенціалу та підвищення конкурентоспроможності національної робочої сили.

Разом з тим, оцінка рівня освіченості економічно активного населення працездатного віку в регіоні може бути здійснена на основі показника частки студентів вищих та професійно-технічних закладів освіти I-IV рівнів акредитації у чисельності економічно активного населення працездатного віку регіону.

Забезпечення безпеки умов праці виступає не менш важливим напрямом реалізації стратегії формування розвиненого ринку праці. Адже саме фактор здоров'я зайнятого населення відіграє ключову роль у забезпеченні продуктивного використання трудового потенціалу суспільства. Високий рівень захворюваності в результаті тривалого перебування працюючих у шкідливих умовах значно погіршує стан здоров'я працездатного населення. При цьому збільшення питомої ваги працівників, зайнятих у шкідливих умовах, виступає дестимулюючим чинником розвитку ринку праці. Не менш важливим негативним чинником, на наш погляд, є зростання питомої ваги жінок, що працюють у шкідливих умовах, оскільки це суттєвим чином впливає на репродуктивну функцію жінок.

Разом з тим, *рівень колективного представництва* виступає не менш вагомим позитивним чинником формування розвиненого ринку праці. Насамперед, це стосується визначення питомої ваги працівників, охоплених колективними договорами, що виступає опосередкованим показником розвиненості колективно-договірних відносин. Водночас, не менш вагомими показниками, на основі яких можливо оцінити рівень розвитку ринку праці, виступають питома вага виконаних колективних договорів з питань зайнятості, оплати праці та її охорони у загальній кількості колективних договорів.

Виходячи з результатів розрахунків інтегрального індексу розвиненості ринку праці

та рейтинги регіонів України за рівнем розвиненості ринку праці (з позицій забезпечення його конкурентності), перші позиції за усіма аспектами розвитку ринку праці належать м. Києву, що може бути пояснено, насамперед, високим ступенем розвитку ринкової інфраструктури, достатнім рівнем фінансування розвитку соціальної сфери за рахунок місцевих бюджетів, скороченням обсягів заборгованості по виплаті заробітної плати, дієвістю існуючих інститутів соціального партнерства. Достатньо високий рейтинг розвиненості ринку праці мають Харківська, Дніпропетровська, Чернігівська області та Автономна Республіка Крим. Економічний розвиток цих регіонів характеризується достатньо стабільними темпами, що, відповідно, результується у збереженні позитивних тенденцій розвитку економіки, скороченні обсягів заборгованості по виплаті заробітної плати, зменшенні частки працівників, що знаходяться у стані вимушеної неповної зайнятості.

Натомість, найнижчий рейтинг розвиненості ринку праці мають Тернопільська, Закарпатська області, що пояснюється, насамперед, утриманням дії стагнаційних тенденцій розвитку економіки у цих регіонах, недостатністю розвитку ринкової інфраструктури ринку праці, слабкістю розвитку соціальної сфери.

IV. Висновки. Аналізуючи отримані результати, можна зробити висновки про те, що диференціація регіонів за рівнем розвиненості ринку праці (з позицій забезпечення його конкурентності) обумовлює специфіку формування конкурентного середовища на регіональних ринках праці. Насамперед, це пояснюється значною диференціацією регіонів за обсягами наявного та ефективністю використання ресурсних потенціалів, нерівномірністю економічного розвитку регіонів. Саме тому для забезпечення комплексного розвитку регіональних ринків праці з позицій забезпечення їх конкурентності необхідно знаходження оптимального співвідношення між використанням заходів державного регулювання і механізмів ринкової саморегуляції, розробити механізм узгодження інтересів держави, роботодавців та найманих працівників, правових норм відповідальності за невиконання умов укладених колективних договорів і угод, встановлення

мінімальних соціальних стандартів і механізму їх застосування.

1. Reynold L., Masters S., Moser C. Economics of Labor. – №. 4. – 1987. – р. 2.

2. Регіональні ринки праці: аналіз та прогноз / Садова Уляна, Семів Любов. Редкол.: відповід. Редактор академік НАНУ М.І.Долішній. – Львів, 2000. – 264 с.

3. Регулирование рынка труда региона // Н.Д.Лукьянченко, С.П.Калинина, В.М.Моложавый. – Донецк, Дон ГУ, 1999. – 202 с.

4. Брич В.Я. Регулювання ринку праці: регіональні аспекти. – К.: НЦ ЗРП, 1997. – 214 с.

5. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан (Лібанова Е.М., Власенко Н.С.,

Власюк О.С., Калачева І.В., Макарова О.В., Шевчук П.Є., Шишкін В.С.). РСПС України НАНУ, Держкомстат України. – К.: СПД Савчина, 2002. – 123 с.

6. Чернишов І.В. Статистика для нових ринків праці в країнах з перехідною економікою: Техн. посіб. з джерел, методів, класиф. та політики /За участю Г. Стендінга. – Укр. вид., перегл. та доповн. – К.: НДІ статистики Держкомстату України, 2000. – 282 с.

This article is devoted to the analysis of the problems of the estimation of the regional labour markets (from the position of competitiveness). The methodical basis of the level of development of competitive relations is investigated in this article also.

Калашикова Є.Д., Стефанишин Б.М.

ЕКОНОМІЧНА СПАДЩИНА ІВАНА ФРАНКА

У статті розглядається вклад видатного українського мислителя, людини енциклопедичного обдарування, письменника і публіциста, філософа і економіста – Івана Франка в розвиток вітчизняної економічної науки, формування його економічного світогляду на основі вивчення економічної теорії та соціально-економічних і політичних процесів, які відбувалися в Галичині в кінці ХІХ – на початку ХХ століття.

Ключові слова: *суспільний прогрес, економічний розвиток, економічні закони, капіталізм, гуманний соціалізм, власність, робочий люд, науково-технічний прогрес, аграрні відносини, зайнятість, безробіття, еміграція.*

I. Вступ. На рубежі ХІХ-ХХ ст. серед відомих українських мислителів чи не найпомітнішою постаттю суспільного життя не тільки Галичини, а й всієї України, була постать Івана Франка – людини енциклопедичного обдарування, видатного письменника, публіциста, палкого патріота, досконалого знавця соціально-економічних проблем, невтомного трудівника.

Виходець з народу, він був добре обізнаний з його проблемами, бідами, негараздами, спричиненими соціально-економічними та політичними чинниками тогочасної австро-угорської (в Галичині) та російської імперської дійсності, глибоко вболівав за долю свого народу і шукав шляхи розвою української нації.

Творчі інтереси Івана Франка, його соціально-політична й громадська активність, філософські, економічні та політичні погляди є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених різних часів. І чим далі відходить та епоха, в якій жив і творив І. Франко, тим більше ми переконуємося в глибині наукових знань, масштабності мислення і багатогранності таланту, який давав йому можливість і мовою художнього слова, і мовою цифр та фактів доводити до простих людей ті болючі проблеми, які піднімали народ, будили національну гордість знедолених галичан.

Легко долаючи шкільну науку І. Франко досить рано познайомився з творами західноєвропейських та українських письменників (Шекспір, Байрон, Гете, Гюго, Золя, Котляревський Шевченко та ін.), які мали важливе значення для формування його світогляду.

II. Постановка питання. В даній статті поставлена мета прослідкувати, як відбувалося становлення Франка-економіста, як формувався його економічний світогляд, які чинники найбільше вплинули на утвердження його суспільно-економічних поглядів.

Актуальність даної проблеми витікає з того, що досить довгий час економічна спадщина І.Франка трактувалася вітчизняними дослідниками лише з марксистських позицій, а не на основі світоглядної цілісності та енциклопедичної творчості Великого Ка-